

УДК 159.98:37

Мещеряков Дмитро Сергійович, старший науковий співробітник лабораторії нових інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

e-mail: meoldom@gmail.com

Назар Максим Миколайович, канд. псих. наук, старший науковий співробітник лабораторії нових інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

e-mail: apartment@bigmir.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ МОДЕЛІ РЕСПОНДЕНТА, ЩО МОТИВОВАНИЙ БРАТИ УЧАСТЬ У ДИСТАНЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСАХ

Анотація

В статті визначено основні психологічні підходи до розробки моделі респондента, здійснено теоретичний аналіз психологічної специфіки моделі респондента дистанційних навчальних курсів. Визначено та розкрито такі поняття як «модель респондента», «мотивація до участі у дистанційних навчальних курсах», «мотивація розробки та створення віртуального освітнього середовища». Виявлено прикладні можливості застосування розробленої моделі респондента, мотивованого до участі у дистанційних навчальних курсів, а саме: підвищення ефективності навчання, врахування специфічних і спеціальних можливостей та потреб слухачів, врахування психологічних особливостей респондентів, оптимізація проведення психологічних досліджень, прогнозування результатів навчання, контроль загальної та поточної готовності слухачів, впровадження динамічного навчання тощо. Здійснено прогнозування зростання застосування наявних та нових моделей респондента в онлайн-проектах та підсилення впливу на

загальну ефективність їхнього практичного використання, зокрема мотивацію до навчання дистанційними курсами.

Ключові слова: *інтернет-тренінг, респондент, модель респондента, дистанційний курс, навчання.*

Мещеряков Дмитрий Сергеевич, старший научный сотрудник лаборатории новых информационных технологий обучения Института психологии имени Г.С. Костюка НАПН Украины

Назар Максим Николаевич, канд. псих. наук, старший научный сотрудник лаборатории новых информационных технологий обучения Института психологии имени Г.С. Костюка НАПН Украины

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗРАБОТКЕ МОДЕЛИ РЕСПОНДЕНТА, МОТИВИРОВАННОГО УЧАСТВОВАТЬ В ДИСТАНЦИОННЫХ УЧЕБНЫХ КУРСАХ

Аннотация

В статье определены основные психологические подходы к разработке модели респондента, осуществлен теоретический анализ психологической специфики модели респондента дистанционных учебных курсов. Определены и раскрыты такие понятия, как «модель респондента», «мотивация к участию в дистанционных учебных курсах», «мотивация разработки и создания виртуальной образовательной среды». Найдены прикладные возможности применения разработанной модели респондента, мотивированного к участию в дистанционных учебных курсах, а именно: повышение эффективности обучения, учет специфических, а также специальных возможностей и потребностей слушателей, учет психологических особенностей респондентов, оптимизация проведения психологических исследований, прогнозирование результатов обучения, контроль общей и текущей готовности слушателей, внедрение динамического обучения и тому подобное. Осуществлено

прогнозирование роста применения имеющихся и новых моделей респондента в онлайн-проектах и усиления влияния на общую эффективность их практического использования, в частности мотивацию к обучению дистанционными курсами.

Ключевые слова: интернет-тренинг, респондент, модель респондента, дистанционный курс, обучение.

Mescheryakov Dmytro Sergiyovich, senior researcher, associate of the Laboratory of New Information Technologies of education Institute of Psychology G.S. Kostiuk NAPS of Ukraine

Nazar Maxim Mykolayovich, PhD in psychology, senior researcher, associate of the Laboratory of New Information Technologies of education Institute of Psychology G.S. Kostiuk NAPS of Ukraine

PSYCHOLOGICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF MODEL OF RESPONDENT WHO IS MOTIVATED TO TAKE PART IN DISTANCE LEARNING COURSES

Summary

In the article basic psychological approaches to development of respondent model are defined, the theoretical analysis of psychological model of respondent in the specific distance learning courses is done. Such concepts as « respondent model», "motivation to participate in distance learning courses", "motivation of development and a virtual learning space creation" are determined and revealed. The possibilities of using the developed model of respondent motivated to participate in distance learning courses are found, such as: improving the learning efficiency, taking into account the specific and special needs and capabilities of students, taking into account the respondents psychological characteristics, psychological research optimization, forecasting of learning outcomes and overall control of the current students preparedness, the introduction of dynamic learning and much more. The

forecasting growth in the application of available and new respondent models in online projects and strengthening impact on the overall effectiveness of their practice is done, including motivation for distance learning course.

Keywords: *online training, the respondent, the respondent's model, distance learning course, learning.*

Постановка проблеми. До цього часу модель респондента дистанційних навчальних курсів, а особливо вплив мотивації респондента на дистанційне навчання, досліджені вкрай мало. Нагальна необхідність дослідити основні психологічні підходи до розробки моделі респондента надає змогу враховувати їх специфіку при розробці та використанні власної моделі респондента дистанційних навчальних курсів. Застосування розробленої моделі респондента відкриє широкий спектр прикладних можливостей, наприклад: підвищення ефективності навчальних проектів в мережі Інтернет; оптимізація проведення психологічних досліджень; управління рівнем мотивації тощо.

Мета статті – визначити основні психологічні підходи до розробки моделі респондента.

Завдання статті:

1. Здійснити теоретичний аналіз психологічної специфіки моделі респондента дистанційних навчальних курсів.
2. Визначити та розкрити поняття «модель респондента», «мотивація до участі у дистанційних навчальних курсах», «мотивація розробки та створення віртуального освітнього середовища».
3. Виявити прикладні можливості застосування розробленої моделі респондента, мотивованого до участі у дистанційних навчальних курсів.

Аналізуючи дослідження С.І. Шукліна, знаходимо, що важливою психологічною специфікою моделі респондента дистанційних навчальних

курсів є рівень мотивації. Стверджується, що здебільшого основним мотивом навчання дорослих є професійне зростання, розвиток власної компетенції, навичок і вмінь. Респондент бажає одержати більше практичних умінь, оскільки діяльність фахівця аж ніяк не зводиться до лекцій, семінарів чи навіть розв'язання задач. Крім цього, учень і фахівець мають різну відповідальність. Тому потрібно спробувати подолати ці труднощі у віртуальному освітньому середовищі, застосовуючи віртуальні технології навчання, до яких відносяться цифрові освітні ресурси (навчальні електронні видання, комп'ютерні навчальні системи, мультимедійні аудіо-і-відео-навчальні матеріали, системи віртуальної реальності, доступ та практична робота на різноманітному віртуальному обладнанні та ін.) [21].

В свою чергу, В.Й. Цап, досліджуючи віртуальне освітнє середовище, дійшов висновку що якщо будувати віртуальне освітнє середовище на основі інтелектуальних навчальних систем для здійснення адаптації до учня, необхідно розробити модель респондента, що є інформаційною базою (підґрунтям) для прийняття рішення про педагогічний вплив. На його думку стійка мотивація навчальної пізнавальної діяльності й використання методів ефективного зворотного зв'язку, організація взаємодії викладача та респондента (особливо тому, що вони фізично розділені відстанню) впливають на ефективність навчання на відстані[20]. А.В. Кукаркін акцентує увагу на необхідності адаптації системи навчання і зазначає, що різні учні можуть успішно вчитися та досягати високих результатів у навчанні, незважаючи на відмінності типу вищої нервової діяльності, темпераменту тощо. Але учні будуть робити це кожен своїм притаманним йому способом, тому методика і стиль викладання повинні відповідати уподобанням респондента. Якщо система навчання враховує індивідуальні особливості, то це означає її адаптоване ставлення до респондента, а не тільки цілеспрямоване до того, кого навчають[2][10].

Специфікою середовищного підходу, одним з авторів якого є М.Ю. Айбазова, виявляється відсутність прямого тиску на респондента завдяки більш тонкому впливу середовища не тільки на свідомому, але й на підсвідомому рівні. Внаслідок цього з'являється можливість зробити процес навчання безперервним і подолати його вимушену дискретність. Він також формує здатність орієнтуватися в зростаючому інформаційному просторі. Також середовищний підхід включає респондента як суб'єкта в освітній процес, використовуючи весь арсенал педагогічних засобів[1][20][10].

У дослідженні Н.З. Алієвої специфікою моделі респондента є її базування на активно-самостійній роботі респондента та навчальних програм, що реалізуються через віртуальний освітній простір[3]. Віртуальний освітній процес спрямований на розвиток інтелектуального, особистісного, загальнокультурного та професійного потенціалу респондента в обраних ним галузях протягом всього життя. Віртуальне освітнє середовище збудоване респондентом, - це взаємозв'язок його внутрішнього світу з навколишнім зовнішнім світом у таких сферах як: інтелектуальних, емоційно-образних, культурних, історичних, соціальних та інших. Дане середовище постійно розширюється. І цей процес відбувається в діяльності учня, який використовує свої фізичні дані, органи чуття, емоційно-образні та інтелектуальні здібності [3].

До пізнання зовнішнього світу додається рефлексивна діяльність, що активізує діяльність усвідомлення власних дій, станів, змін. Віртуальний освітній простір забезпечує взаємодію з базовими знаннями, що потрібно засвоїти та дає свободу для самовиразу[20][3]. І модель навчання, що заснована на віртуальних технологіях, передбачає інтерактивне управління освоєнням знань [8].

Компетентнісний підхід відрізняється моделлю навчання, що описується чотирма рівнями розвитку компетентності. Людина за цією моделлю зазвичай проходить наступні етапи (критерії) їхнього засвоєння: неусвідомленої

некомпетентності – відсутність усвідомлення власного невміння та/або відсутності знань; усвідомленої некомпетентності – присутність усвідомлення власного невміння та/або відсутності знань; усвідомленої компетентності – присутність усвідомлення власного вміння та/або наявності знань; неусвідомленої компетентності – відсутність усвідомлення власного вміння та/або наявності знань[12].

Розробниками метакогнітивного підходу є А.В. Карпов, І.М. Скитяєва. До специфічних критеріїв моделі респондента тут відносять такі: 1) при формуванні метакогнітивної поведінки особливе значення має послідовність і системність навчальних впливів, 2) при формуванні метакогнітивних стратегій необхідно враховувати нерівномірність і гетерохронність їх засвоєння, закріплення та генералізації, 3) ефективність формування метакогнітивних стратегій багато в чому залежить від включеності суб'єкта в індивідуальну або спільну діяльність, 4) межі навчальної дії повинні задаватися в першу чергу генетично детермінованим рівнем розвитку функцій рефлексій суб'єкта.

Інший розробник метакогнітивного підходу, К. Dirkes, виділяє дещо інші критерії: максимальна вербалізація та рефлектування процесу навчання; врахування при формуванні метакогнітивних навичок загальної пізнавальної спрямованості суб'єкта; включення метакогнітивних дискусій у навчальний контекст; підбір і підсумковий вибір оптимальних для даного завдання стратегій мислення тощо [9][17][23].

Специфікою мотиваційно-сислового підходу при побудові моделі респондента, який досліджував П.П. Дітюк, є концептуалізація у наявних та можливих мотивах і смислах його поведінки чи діяльності. Критеріями моделі можуть виступати орієнтація на досягнення мети чи занурення у наявний процес, змістовне чи формальне (або демонстративне) спрямування, модальність мотивів респондента (прагнення до чогось позитивного чи уникнення від негативного) [6][7]. Умовно відповідний підхід можливо уявити у форматі 3D-моделі, що дозволяє використовувати при описі та розробці

моделі респондента одразу три координати, в результаті чого виділяються такі моделі, що характеризуються:

- ✓ змістовною орієнтацією до мети;
- ✓ змістовною орієнтацією від антимети;
- ✓ формальною орієнтацією до мети;
- ✓ формальною орієнтацією від антимети;
- ✓ мотивуючою процесною орієнтацією,
- ✓ демотивуючою процесною орієнтацією,
- ✓ мотивуючою демонстративною орієнтацією,
- ✓ демотивуючою демонстративною орієнтацією [9].

Задачний підхід характеризує систему запланованих цілей, тісно пов'язану з системою дій, що ведуть до здійснення відповідних цілей; навчальні задачі виступають чинником, що викликають ці дії. Виділяють наступні стадії здійснення задачного підходу: пошук засобів розв'язання, опанування засобами розв'язання і власне розв'язання задачі. Специфіка задачного підходу полягає в зміні акценту з репродуктивної діяльності, спрямованої на оволодіння уміннями діяти за шаблоном, на накопичення досвіду розв'язування мисленнєвих задач і творчу діяльність[16].

В описі моделі респондента критерії задачного підходу можуть бути виділені, зокрема, на ґрунті 1) охоплення різних рівнів учбових цілей у пізнавальному просторі, або варіативності рівнів навченості, 2) алгоритму учбових дій, або поетапного зростання складності мисленнєвої діяльності, та 3) закономірностей і правил диференційованого навчання [9].

1) При побудові моделі респондента задачний підхід на ґрунті охоплення різних рівнів учбових цілей у пізнавальному просторі спирається на наступні рівні: знання, розуміння, використання, аналіз, синтез та оцінка [4].

2) Задачний підхід описує наступні рівні на ґрунті алгоритму учбових дій, або поетапного зростання складності мисленнєвої діяльності: завдання, що вимагають мнемічного відтворення інформації; завдання, що вимагають

простих розумових операцій з інформацією; завдання, що вимагають складних розумових операцій з інформацією; завдання, що вимагають опрацювання і повідомлення опрацьованої інформації; завдання, що вимагають творчого мислення (потребують інтелектуальної самостійності) [11].

3) Задачний підхід на ґрунті закономірностей і правил диференційованого навчання характеризується наступними складовими: повнота; наявність ключових завдань; зв'язність; зростання складності на кожному рівні; цільова орієнтація; цільова достатність; гнучкість; психологічна комфортність (врахування наявності різних типів темпераменту, типів мислення, видів пам'яті тощо у тих, хто навчається, для надання їм можливостей там, де це можливо, обрати найбільш відповідний для себе спосіб навчання теоретичним відомостям і розв'язання навчальних завдань) [13].

Специфіка психоемотивного підходу це використання критеріїв емоційного реагування людини – конкретно-контекстуального або загально-життєвого. Для побудови моделі респондента критеріями тут можуть виступати: екстраверсія-інтроверсія; когнітивний дисонанс (позитивне переживання з'являється в результаті відсутності перешкод у здійсненні плану дій, тоді як негативне – у разі їхньої наявності); забарвленість емоційного фону; «вау-ефект» тощо.

Особистісний підхід до розкриття моделі респонденту ґрунтується на таких чинниках, як надання тим, хто навчається, можливостей вибору, орієнтація на їхню самостійність, забезпечення умов для самопізнання та самовивчення, співпраця того, хто навчає, і того, хто навчається, забезпечення здійснення можливостей смислоутворення, самовизначення і саморозвитку. Основними критеріями побудови моделі респондента у даному підході виступають наступні:

- ✓ формування ціннісної визначеності та ціннісної толерантності;
- ✓ формування конвергентного і дивергентного мислення, пошукової активності, здібностей до творчості;

- ✓ формування самосвідомості, позитивної Я-концепції;
- ✓ формування самостійності;
- ✓ формування здібності до кооперації, співвідношення власних інтересів з інтересами інших людей, визнання цінності особистісної унікальності кожної людини [5][20].

Актуальною в зв'язку з розвитком віртуального освітнього середовища і поширенням дистанційних навчальних курсів є модель респондента інтернет-тренінгів з комунікативної компетентності (розробник – М.Н. Назар). Важливими критеріями в ній виступають: міра співвідношення обраного вибору навчальній меті, тобто меті навчальної системи; відмінності між станами (властивостями, процесами) респондента на момент перед початком інтернет-тренінгу та після його закінчення; виконання різнопланових завдань, що включають самоаналіз, саморефлексію, самомоделювання та самопроекування, зворотний зв'язок на самого себе тощо; контроль і перевірка успішності здійсненого навчання критеріальним знанням, умінням і навичкам [9].

На основі даної моделі Лабораторією нових інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України запущено дистанційний навчальний курс М.Н. Назара «Тренінг комунікативної компетентності та успішного спілкування» в Інтернеті, під загальним керівництвом М.Л. Смульсон (доступний за електронною адресою <http://moodle.newlearning.org.ua>).

Діяльнісний підхід у розробці моделі респондента ґрунтується на принциповому положенні про те, що психіка людини нерозривно пов'язана з її діяльністю та діяльністю обумовлена. При цьому діяльність розуміється як навмисна активність людини, що проявляється в процесі її взаємодії з навколишнім світом і полягає у вирішенні життєво важливих завдань, які визначають існування і розвиток людини. Знання у навчанні повинні не протиставлятися вмінням, а розглядатися як їх складова; знання не можуть

бути ані засвоєні, ані збережені поза діями того, хто навчається. Діяльність, що формується, піддається аналізу з метою визначення її вмісту, тобто таких, що входять в її склад, процедур (завдань), дій і операцій, а також понятійного апарату, необхідного для усвідомленого виконання діяльності, що формується.

Специфікою діяльнісного підходу є мета організації такого навчання, при якому людина, яка навчається: сама формулює проблему, сама знаходить її розв'язання, здійснює розв'язання та самоконтролює правильність (точність) цього рішення[18].

Необхідно визначитися з поняттями, що використовуються. *Респондент* є учасником психологічного, соціологічного тощо дослідження або навчальної програми чи курсу, який виступає в ролі учня та/або опитуваного. Таким чином, поняття респондента виявляється таким, що стосується достатньо широкої сфери явищ, які відносяться, з одного боку, до наукової психології та інших галузей наукового знання, з іншого – до конкретних практичних ситуацій навчання і задіяних у них каталогів впливів, що керують навчанням[14].

Модель респондента – спрощене уявлення індивідуума, який є реальним і унікальним або репрезентує певну групу чи вибірку індивідуумів, з певними наявними властивостями, станами та процесами, що протікають в ньому (них) [14].

Мотивація учасників дистанційних навчальних курсів – це їхнє спрямування до навчання на відповідних курсах для досягнення тих або інших цілей, а саме:

- ✓ напрацювання певних навичок, бажаних або необхідних для тих чи інших життєвих контекстів;
- ✓ розвиток задатків та здібностей;
- ✓ отримання знань;
- ✓ отримання освіти;
- ✓ підвищення рівня самооцінки та самоповаги;

- ✓ особистісні зміни;
- ✓ отримання диплому, сертифікату тощо про проходження навчання або участь у ньому;

- ✓ зростання кваліфікації та компетентності;
- ✓ саморозвиток, самовдосконалення;
- ✓ розширення кола спілкування;
- ✓ розширення кар'єрних перспектив;
- ✓ отримання задоволення від навчання.

Мотивація розробки та створення віртуального освітнього середовища

відноситься до авторів інтернет-тренінгів, вебінарів, онлайн-конференцій тощо, до ведучих та тьюторів дистанційних навчальних курсів, до програмістів, веб-дизайнерів, менеджерів різного плану та інших спеціалістів, які приймають участь у розвитку та обслуговуванні віртуального освітнього середовища, різних його функцій на напрямків.

Підсумовуючи огляд сучасних психологічних досліджень моделі респондента та враховуючи їхню специфіку, можна спрогнозувати зростання застосування наявних та нових моделей респондента в онлайн-проектах та підсилення впливу на загальну ефективність їхнього практичного використання, зокрема мотивацію до навчання дистанційними курсами.

Прикладні можливості застосування моделі розробленої моделі респондента, мотивованого до участі у дистанційних навчальних курсів можуть бути такими:

- ✓ підвищення ефективності навчання;
- ✓ врахування специфічних і спеціальних можливостей та потреб слухачів;
- ✓ врахування психологічних особливостей респондентів;
- ✓ врахування поведінки та мотивів респондента;
- ✓ адаптація навчального курсу до слухачів;
- ✓ впровадження індивідуалізованого навчання;

- ✓ впровадження динамічного навчання;
- ✓ аналіз рівня вмотивованості майбутніх і наявних слухачів;
- ✓ управління мотивацією тих, хто навчається;
- ✓ контроль загальної та поточної готовності слухачів;
- ✓ прогнозування результатів навчання;
- ✓ якісний зворотній зв'язок, аналіз помилок та їх корекція[19];
- ✓ збереження і відображення повної і потрібної інформації про студента[19];
- ✓ попередження зриву учасників навчання;
- ✓ оптимізація проведення психологічних досліджень.

ВИСНОВКИ

Після визначення основних психологічних підходів до розробки моделі респондента нами було виявлено психологічну специфіку кожного з них і здійснено її теоретичний аналіз. Також нами було визначено та розкрито поняття «модель респондента», «мотивація до участі у дистанційних навчальних курсах», «мотивація розробки та створення віртуального освітнього середовища». Означено прикладні можливості застосування розробленої моделі респондента, мотивованого до участі у дистанційних навчальних курсів.

Список використаних джерел

1. Айбазова М. Ю. Средовый подход в образовании как фактор профессионализации будущих специалистов / М. Ю. Айбазова, З. А. Борлакова // XI региональная научно-практическая конференция «Рациональные пути решения социально-экономических и научно-технических проблем региона» (г. Черкесск, 2011 р.) / ГОУ ВПО «СКГГТА». – 22-23 апреля 2011 года. – С. 97-98.
2. Актуальні проблеми психології [Текст] : сборник. Т. 8. Психологічна теорія і технологія навчання. Вип. 6 / Ін-т психології ім.

Г.С. Костюка АПН України ; ред. С. Д. Максименко, М. Л. Смульсон. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. - 332 с. ; 21 см).

3. Алиева Н. З. Виртуальное образование [Электронный ресурс] / Н. З. Алиева, Е. Б. Ивушкина, О. И. Лантратов. – Становление информационного общества и философия образования. Издательство "Академия Естествознания", 2008. – Режим доступа: <http://www.rae.ru/monographs/23-645> – Назва з екрану.

4. Аствацатуров Г.О. Сущность задачного подхода в обучении [Электронный ресурс] / Аствацатуров Георгий Осипович. – 2011. – Режим доступа до статті: <http://didaktor.ru/sushhnost-zadachnogo-podkhoda-v-obuchenii/>

5. Афанасьева Н.А. Личностный подход в обучении / Н.А. Афанасьева // Школьный психолог. – 2001. – № 32. – С. 24-30.

6. Дитюк П.П. О возможностях обретения смысла / П.П. Дитюк // Психологические проблемы смысла жизни и акме. Материалы XI симпозиума ; под ред. Г.А. Вайзер, Е.Е. Вахромова. – М. : ПИ РАО, 2006. – С. 44-46.

7. Дітюк П.П. Проектний підхід до формування готовності / Дітюк П.П. // Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання ; за ред. С.Д. Максименка, М.Л. Смульсон. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Т. 8, вип. 6. – С. 85-92.

8. Задоя Е. С. Виртуальные технологии в образовании [Электронный ресурс] Е. С. Задоя // Фундаментальные исследования. – 2007. – № 6. – С. 75-76. Режим доступа до журн.: URL: www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=7778044. – Назва з екрану.

9. Карпов А.В., Скитяева И.М. Психология метакогнитивных процессов личности / А.В. Карпов, И.М. Скитяева. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – 352 с.

10. Кукаркин В. А. Когнитивные стили и успешность обучения студентов: эмпирическое исследование / В. А. Кукаркин // Международная

молодежная научная олимпиада «Ломоносов», Москва, 12-15 апреля 2006 г. –
Издательство Московского университета. – 2006.

11. Машбиц Е.И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения: (Педагогическая наука – реформе школы) / Е.И. Машбиц. – М.: Педагогика, 1988. – 192 с.

12. Назар М.М. Базова засада розробки моделі учасника дистанційних курсів і програм у мережі Інтернет [Електронний ресурс] / Назар М.М. // Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми (Психологія нового тисячоліття) : Міжнар. наук-практ. інтернет-конф., 20 трав. 2013 р. : тези допов. – Режим доступу : <http://vk.com/public36801185>

13. Назар М.М. Інтернет-спілкування як чинник особистісних змін у юнацькому віці [Текст] : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Назар Максим Миколайович ; НАПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. – К., 2010. – 396 арк. : рис. – Бібліогр.: арк. 348-396.

14. Назар М.Н., Мещеряков Д.С. Когнитивный базис создания модели респондента / М.Н. Назар, Д.С. Мещеряков // Ярославль, 2013.

15. Ситникова Е.В. Задачный подход к обучению. Обучение поиску решения задач [Електронний ресурс] / Ситникова Елена Викторовна. – Новый Уренгой. – Режим доступу до статті: <http://festival.1september.ru/articles/561042/>

16. Слюсаренко М. А. Задачний підхід в навчанні студентів в рамках вищої педагогічної школи [Електронний ресурс] / М. А. Слюсаренко. - Режим доступу : <http://ccjournals.eu/ojs/index.php/e-learn/article/download/267/253>

17. Смутьсон М.Л. Психологія розвитку інтелекту. Монографія / М.Л. Смутьсон. – К.: Нора-Друк, 2003. – 298 с.

18. Теплоухова Л.А. Деятельностный подход в обучении. Понятие проектирования как деятельности [Електронний ресурс] / Теплоухова Лариса Александровна. – Пермь. – Режим доступу до статті: <http://festival.1september.ru/articles/419748/>

19. Цап В. Й. Застосування моделі респондента в системах дистанційного навчання [Електронний ресурс] / Цап Вячеслав Йосифович. - Режим доступу до статті: http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy-2012/Tsap_Vjacheslav_2012.doc

20. Цап В. Й. Особливості розробки віртуального освітнього середовища для дистанційного курсу інтелектуального розвитку дорослих // Технології розвитку інтелекту. – Том 1. – №3. [http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/tri/2012_3/st02.pdf].

21. Шуклин С. И. Возможности виртуального образования и условия их реализации в профессиональной подготовке будущих специалистов: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Шуклин Сергей Иванович; Курский государственный университет. – Курск, 2010. – 30 с.

References transliterated

1. Ajbazova M. Ju. Sredovij podhod v obrazovanii kak faktor professionalizacii budushhih specialistov / M. Ju. Ajbazova, Z. A. Borlakova // XI regional'naja nauchno-prakticheskaja konferencija «Racional'nye puti reshenija social'no-jekonomicheskikh i nauchno-tehnicheskikh problem regiona» (g. Cherkessk, 2011 r.) / GOU VPO «SKGGTA». – 22-23 aprelja 2011 goda. – S. 97–98.

2. Aktual'ni problemy psihologii' [Tekst] : sbornyk. T. 8. Psihologichna teorija i tehnologija navchannja. Vyp. 6 / In-t psihologii' im. G.S. Kostjuka APN Ukrai'ny ; red. S. D. Maksymenko, M. L. Smul'son. - K. : Vyd-vo NPU im. M. P. Dragomanova, 2009. - 332 s. ; 21 sm).

3. Alieva N. Z. Virtual'noe obrazovanie [Elektronnij resurs] / N. Z. Alieva, E. B. Ivushkina, O. I. Lantratov. – Stanovlenie informacionnogo obshhestva i filosofija obrazovanija. Izdatel'stvo "Akademija Estestvoznaniya", 2008. – Rezhim dostupu: <http://www.rae.ru/monographs/23-645> – Nazva z ekranu.

4. Astvacaturov G.O. Sushhnost' zadachnogo podhoda v obuchenii [Elektronnij resurs] / Astvacaturov Georgij Osipovich. – 2011. – Rezhim dostupu do statii: <http://didaktor.ru/sushhnost-zadachnogo-podxoda-v-obuchenii/>

5. Afanas'eva N.A. Lichnostnyj podhod v obuchenii / N.A. Afanas'eva // Shkol'nyj psiholog. – 2001. – № 32. – S. 24-30.
6. Ditjuk P.P. O vozmozhnostjah obretenija smysla / P.P. Ditjuk // Psihologicheskie problemy smysla zhizni i akme. Materialy XI simpoziuma ; pod red. G.A. Vajzer, E.E. Vahromova. – M. : PI RAO, 2006. – S. 44-46.
7. Ditjuk P.P. Proektnyj pidhid do formuvannja gotovnosti / Ditjuk P.P. // Aktual'ni problemy psihologii': Psihologichna teorija i tehnologija navchannja ; za red. S.D. Maksymenka, M.L. Smul'son. – K. : Vyd-vo NPU imeni M.P.Dragomanova, 2009. – T. 8, vyp. 6. – S. 85-92.
8. Zadoja E. S. Virtual'nye tehnologii v obrazovanii [Elektronnij resurs] E. S. Zadoja // Fundamental'nye issledovanija. – 2007. – № 6. – S. 75-76. Rezhim dostupu do zhurn.: URL: www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=7778044. – Nazva z ekranu.
9. Karpov A.V., Skitjaeva I.M. Psihologija metakognitivnyh processov lichnosti / A.V. Karpov, I.M. Skitjaeva. – M. : Izd-vo «Institut psihologii RAN», 2005. – 352 s.
10. Kukarkin V. A. Kognitivnye stili i uspeshnost' obuchenija studentov: jempiricheskoe issledovanie / V. A. Kukarkin // Mezhdunarodnaja molodezhnaja nauchnaja olimpiada «Lomonosov», Moskva, 12-15 aprelja 2006 g. – Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta. – 2006.
11. Mashbic E.I. Psihologo-pedagogicheskie problemy komp'juterizacii obuchenija: (Pedagogicheskaja nauka – reforme shkoly) / E.I. Mashbic. – M.: Pedagogika, 1988. – 192 s.
12. Nazar M.M. Bazova zasada rozrobky modeli uchasnyka dystancijnyh kursiv i program u merezhi Internet [Elektronnyj resurs] / Nazar M.M. // Virtual'nyj osvitnij prostir: psihologichni problemy (Psihologija novogo tysjacholittja) : Mizhnar. nauk-prakt. internet-konf., 20 trav. 2013 r. : tezy dopov. – Rezhym dostupu : <http://vk.com/public36801185>

13. Nazar M.M. Internet-spilkuvannja jak chynnyk osobystisnyh zmin u junac'komu vici [Tekst] : dys. ... kand. psyhol. nauk : 19.00.07 / Nazar Maksym Mykolajovych ; NAPN Ukrai'ny, In-t psihologii' im. G. S. Kostjuka. – K., 2010. – 396 ark. : rys. – Bibliogr.: ark. 348-396.
14. Nazar M.N., Meshherjakov D.S. Kognytyvnyj bazys sozdanyja modely respondententa / M.N. Nazar, D.S. Meshherjakov // Jaroslavl', 2013.
15. Sitnikova E.V. Zadachnyj podhod k obucheniju. Obuchenie poisku reshenija zadach [Elektronnij resurs] / Sitnikova Elena Viktorovna. – Novyj Urengoj. – Rezhim dostupu do statti: <http://festival.1september.ru/articles/561042/>
16. Sljusarenko M. A. Zadachnyj pidhid v navchanni studentiv v ramkah vyshhoi' pedagogichnoi' shkoly [Elektronnyj resurs] / M. A. Sljusarenko Rezhym dostupu : <http://ccjournals.eu/ojs/index.php/e-learn/article/download/267/253>
17. Smul'son M.L. Psihologija rozvytku intelektu. Monografija / M.L. Smul'son. – K.: Nora-Druk, 2003. – 298 s.
18. Teplouhova L.A. Dejatel'nostnyj podhod v obuchenii. Ponjatie proektirovanija kak dejatel'nosti [Elektronnij resurs] / Teplouhova Larisa Aleksandrovna. – Perm'. – Rezhim dostupu do statti: <http://festival.1september.ru/articles/419748/>
19. Tsap V. J. Zastosuvannja modeli respondententa v systemah dystancijnogo navchannja [Elektronnyj resurs] / Tsap Vjacheslav Josyfovych. - Rezhym dostupu do statti: http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy-2012/Tsap_Vjacheslav_2012.doc
20. Tsap V. J. Osoblyvosti rozrobky virtual'nogo osvitr'nogo seredovyshha dlja dystancijnogo kursu intelektual'nogo rozvytku doroslyh // Tehnologii' rozvytku intelektu. – Tom 1. – №3. [http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/tri/2012_3/φst02.pdf].